עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פי"א מהל' שגגות הל' י:

כ ב מיי' פ"ב מהל' שגגות הל' ג ופי"ח הל' ס:

כא ג מיי' שם פי"ח הל' ס:

רבי שמעון פוטר בזו, ר"ש בן יהודה פוטר בכולן משום רבי שמעון ואפילו בקמייתא: אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שהלך בראשון ובשעת הילוכו בשני שכח שהלך בראשון ובהא פליגי ת"ק סבר מקצת ידיעה כידיעה דמיא ור"ש סבר מקצת ידיעה לאו כידיעה דמיא. אמר מר הלך בראשון ונכנס והיזה א] ושנה וטבל, והלך בשני ונכנס חייב ב] ואמאי חייב הא לא הוי ליה ידיעה? אמר ריש לקיש הא מני רבי ישמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחלה רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן כאן עשו ספק ידיעה כידיעה, ג] סלקא דעתך כאן עשו והוא הדין לכל התורה כולה - קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן קשיא דריש לקיש אדריש לקיש, בשלמא דר' יוחנן אדר"י לא קשיא כאן עשו אבל בכל התורה כולה לא, מאי טעמא? הכא גבי טומאה כתיב °ונעלם ממנו והוא טמא" ידיעה דאית בה נמי ספק חייב אבל בכל התורה כולה כתיב °או הודע אליו חטאתו" אי אית ליה ידיעה הוא דמחייב, אלא לר"ל קשיא: אדמוקים לה כר' ישמעאל לוקמה כרבי? הא קמ"ל דר' ישמעאל נמי לא בעי ידיעה בתחלה, הא מתניתין היא דתנן רבי ישמעאל אומר ונעלם, ונעלם (ממנו) שתי פעמים לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש איצטריך, סלקא דעתך אמינא מקרא לית ליה, מגמרא אית ליה, קמ"ל:

מתני' חלב ונותר לפניו ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל, אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן שגג שבת ויום הכיפורים ועשה מלאכה בין השמשות ואינו יודע באיזה מהן עשה רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר א"ר יוסי לא נחלקו על העושה מלאכה בין השמשות שהוא פטור שאני אומר מקצת (א) ד] עשה היום ומקצת עשה למחר על מה נחלקו על העושה מלאכה בתוך היום ואינו יודע אם בשבת עשה אם ביוה"כ עשה, או על העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר, א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי, ה) ר' שמעון ור' שמעון שזורי אומרים לא נחלקו על דבר שהוא ה] משם אחד שהוא חייב ו] על מה נחלקו על דבר שהוא משום ב' שמות שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר, א"ר יהודה אפילו נתכוון ללקוט תאנים וליקט ענבים, ענבים וליקט תאנים, שחורות וליקט לבנות, לבנות וליקט שחורות ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר, (ב) ז] [אמר (ר"ש)] תמיהני אם פטר בה ר' יהושע, א"כ למה נאמר °"אשר חטא בה"? ג) פרט למתעסק: **גמ'** תניא א"ר אליעזר ג) מה נפשך: אי חלב אכל חייב אי נותר אכל חייב, אי אשתו נדה בעל חייב אי אחותו בעל חייב, אי בשבת עשה מלאכה חייב אי ביוה"כ עשה מלאכה חייב, אמר לו רבי יהושע הרי הוא אומר "אשר חטא בה" עד שיודע לו במה חטא ורבי אליעזר האי "בה" מאי עביד ליה? מיבעי ליה ד) פרט למתעסק,

תורה אור: ויקרא ה · שם

א) [במשנה שבמשניות איתא ר"ש שזורי ור"ש אומרים וכו' וכן איתא לקמן כ:] ב) [הוריות ס:] ג) שבועות יח: הוריות ס: ד) הוריות ס:

רבי שמעון פוטר בזו · דשני טומאות נינהו, אבל הזאה והזאה בניסה איכא למימר שביל זה הוא הטהור והילך ליכא ידיעה ודאית בתחלה ובטומאת מקדש בעינן ידיעה בתחלה ובסוף והעלם בנתים ות"ק דמחייב מפרש טעמיה לקמן: **ואפילו בקמייתא** · בתרתי קמייתא בתמיה והא איכא ידיעה ודאית (ג) בכניסה אחריתי: **שכח שהלך בראשון** · ואף על גב דטומאה ודאית היא מיהא ליכא אלא מקצת הידיעה דשכח את הראשון ובהא פליגי הני תרי תנאי אליבא דר' שמעון: ת"ק אליבא דר' שמעון לא פטרו אלא בבתרייתא דאילו בקמייתא כיון דממה נפשך איכא ח] טומאה (ידיעה) ודאית שהלך בשניהם אף על פי ששכח שהלך בראשון אפילו הכי מקצת ידיעה כידיעה והוה ליה ידיעה בתחלה, אבל בבתרייתא ליכא ידיעה ט] ודאית: **ר' שמעון בן יהודה סבר** · אף על גב י] דטומאת (ידיעה) ודאית היא כיון דליכא אלא מקצת ידיעה כמאן דליתיה דמיא: **ר' ישמעאל כו'** · בפרק שני דשבועות (דף יד:): **וקשיא דריש לקיש אדריש לקיש** · דאמאי לא אוקמה כרבי ולימא ידיעת ספק כודאי: **ונעלם והוא טמא** · משמע אף על גב דאיכא קצת העלמה בטומאה חייב: **ונעלם כו'** · מדאפיק הני תרי "ונעלם" להך דרשא אלמא לית ליה ידיעה בתחלה, דידיעת טומאה דבעי בתחלה ובסוף לא מפקא אלא מהך תרי "ונעלם" כדאמרן בפ"ק דשבועות (דף ד:): **מתני' חלב ונותר לפניו** · וכסבור שהן שומן דהיתרא: **אשתו נדה ואחותו עמו בבית** · בא על האחת כסבור זו אשתו וכסבור שטהורה היא ונמצא שאשתו היתה נדה ועוד ספק על איזו מהן בא: **ור' יהושע פוטר** · מפרש בגמרא (ד) אשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא: **או שעשה** · מלאכה בשבת ואינו יודע איזו מלאכה עשה אם חרש אם זרע: **אף מאשם תלוי** · מפרש בגמ': **לא נחלקו** · ר' אליעזר דאמר לא בעינן שידע במה חטא *[ור' יהושע דאמר בעינן שידע במאי חטא]: **על דבר שהוא** יא] **משם אחד** · כגון שתי אילנות של מין אחד לפניו ולא ידע אם מזה לקט אם מזה: **שהוא חייב** · שהרי ידע במה חטא איזו מלאכה עשה שבלקיטת תאנים חטא: **על מה נחלקו על דבר שהוא משום שני שמות** · כגון ספק קצר ספק טחן אי נמי ספק תאנים ספק ענבים וכן בנתכוון לזו ועשה את זו, "בה" דכתיב בקרא בין אידיעה בין אחטאת היא לר' יהושע עד שיתכוון לחטוא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא, ולרבי אליעזר כיון שנתכוון לדבר שיש בו חטא ולעת ידיעה נודע לו שחטא סגי: **א"ר יהודה כו'** · בגמרא מפרש מאי פלוגתיה דרבי יהודה עלייהו: **ותמיה אני אם פטר בה** · כלומר על מה פטר בה רבי יהושע הלא נתכוון על דבר האסור: **א"כ** · דמתעסק כי האי גוונא חייב למה נאמר "בה": **פרט למתעסק** · בהיתרא כגון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אבל זה המתעסק באיסור חייב: **גמ' מבעי ליה פרט למתעסק** · כגון נתכוון לזו ועשה אחרת, ואי קשיא אם כן דר"א אית ליה דרב נחמן האי בה דדריש ר' אליעזר פרט למתעסק לא צריך דממלאכת מחשבת דמייתי רב נחמן מצי למילף נראה לי דר"א לית ליה דרב נחמן דדריש מלאכת מחשבת אסרה תורה דלא משמע ליה ההיא דרשא ולא מייתי דרב נחמן אלא משום דאמר בהדיא דמהעסק בשבת פטור אבל לרבי יהושע דדריש "אשר חטא בה" עד שיוודע לו במה חטא איהו דריש כרב נחמן מלאכת מחשבת אסרה תורה*):

*) [ועי' תוס' סנהדרין סב: ד"ה להגביה]

מתעסק

אדמוקמת כרבי ישמעאל לוקמה כרבי · וא"ל על כרחך דלאו כרבי ממש דאם כן בלא קשיא דריש לקיש אדר"ל מצי למפרך לוקמה כרבי ומטעם ידיעת בית רבו ומש"ה חייב דהוה ליה ידיעת בית רבו ורבי סבר שמה ידיעה אלא הכי פריך אדמוקמת ליה כרבי ישמעאל ומוקמת ליה בלא ידיעה כלל לוקמה כרבי ובידיעת מקצת כמו ידיעת ספק דסבר רבי שמה ידיעה: **הא** מתניתין היא דתנן ט' · והקשה הרב ר' שמואל מוורדו"ן והיכי מוכח מהאי מתניתין דמייתי דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה לעולם אימא לך דבעי יב] אי משום דמפיק ונעלם ונעלם לדרשה אחריתי הא חזינן רבי דסבר ידיעת בית רבו שמה ידיעה ובעי ידיעת בית רבו אע"ג דמפיק ונעלם ונעלם להעלם טומאה ולהעלם מקדש כמו הכא ומכל מקום בעי ידיעת בית רבו ממשמעות ונעלם מכלל שידע כבר ויש לומר בשלמא רבי אשכחנא בעלמא דבעי ידיעת בית רבו א"כ גבי מקדש וטומאה נמי בעי לה אבל רבי ישמעאל לא אשכחנא בשום דוכתא דבעי ידיעת בית רבו יג] ועוד יש לומר א"כ הוה ליה למימר בהדיא ונעלם מכלל שידע כבר:

שיטה מקובצת

א] והיזה ושנה וטבל: ב] חייב ואמאי חייב: ג] כידיעה קא סלקא דעתין את כ' נמחק: ד] מקצת מלאכה עשה: ה] שהוא משום שם אחד: ו] על מה נחלקו (אלא בדבר) [על דבר] כו' י"ה כגון ספק (אפה) [קצר] ספק טחן וכן ספק תאנים ספק ענבים וכן נתכוון לזו ועשה זו ו"תפש לשון דהכי הוא ודאי דמהא מיירי דמתכוין לזו ועשה זו דאהא מייתי לה אבל אין זקוק לומר דמיירי כלל בספק (אפה)[קצר] ובספק טחן דמהא לא איירי כלל דודאי וזקוקים אנו לפרש מה שפי' דבה דכתיב בקרא בין אחטאת בין אידיעה דלר' יהושע עד שמתכוין לחטא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא דבתרוייהו פטר ר"י כדתנן במתני' במילתיה דת"ק דבעי דידע במה חטא ובמילתיה דר"ש עד דמתכוין לחטא בה · תוס': ז] פוטר ותמתני' גליון כן גרס רש"י והרנב"ה והרמב"ם לא גרס כן בפירוש המשנה תיבות אמר ר"ש ל"ש: ח] איכא ידיעת טומאה ועל תיבות ידיעה גרשם עליו קו להורות כי לפ"ד הוא יתר: ט] ידיעה טומאה ודאית: י] אע"ג דידיעת טומאה ודאית: יא] שהוא משום שם אחד: יב] דבעי ידיעת בית רבו אי: יג] רבו מרבי ועוד:

הגהות הב"ח

(א) במשנה שאני אומר מקצת מלאכה עשה וכו' ואינו יודע אם בשבת: (ב) שם ור' יהושע פוטר א"ר יהודה תמיהני אם פטר: (ג) רש"י ד"ה ואפי' וכו' ודאית כס"ד ואח"כ מ"ה הילוכו בשני כו' בכניסה אחריתי שכח: (ד) ד"ה ורבי יהושע וכו' בגמרא מדכתיב אשר:

רבינו גרשום

מה אכל: ולרב נחמן חייב דהא איקבע איסורא · דהא היו ב' חתיכות מעיקרא ואחת מהן היתה של איסור: איתיביה רבא לרב נחמן · והא כוי וספק בן ט' וספק נדה לא הוי כל אחת ב' חתיכות ולא מצית למימר איקבע איסורא וחייבין באשם תלוי: השוחט אשם תלוי בחוץ · אשם תלוי ספק הוא אם הוא קודש או חולין שאם אכל חלב הוי אשם קודש ואם שומן אכל הוי חולין · ר' מאיר מחייב להביא אשם תלוי דספק קודש שחט בחוץ אלמא דר' מאיר לא בעי קביעותא דמחייב אפי' בחתיכה אחת: וחכמים פוטרים' דבעו קביעותא: ואמאי א"ל דהא ר' מאיר היא לימא ליה נמי ר' אליעזר היא · אין הכי נמי מצי אמר אלא הא קמ"ל דר' מאיר קאי בשיטת ר' אליעזר דלא בעי קביעותא לאיסורא: באנו למחלוקת ר' אליעזר וחכמים דפליגי במתניתין דפירקין בתרא לר' אליעזר דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום מביא קרבן אשם תלוי נמי על זו' ולחכמים דאמרי אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו *) כרת ושגגתו חטאת הא כיון דאין זדונה כרת דספק שומן הוא אין מביאין עליה אשם תלוי לר' אליעזר מאי איריא כי אכלה דמביא אפילו כי לא אכלה נמי מצי מביא דהא תנן ר' אליעזר כו': אמר רב אשי · האי דקתני ואכלה ר' אליעזר דבבא בן בוטא היא: דתנן א"א אמר לו המתן · שלא תביא אשם תלוי: עד שתכנס לבית ספק' עד שתעשה דבר שיש בו ספק חיוב חטאת היינו כגון אכל חתיכת ספק חלב ספק שומן או כיוצא בה והרי אמרו לו היינו ר' אליעזר הילכך קאמר ואכלה דהיינו בית ספק חיוב חטאת והאי' דבבא בן בוטא בפירקא בתרא הוא' אמרו עליו על בבא בן בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יוה"כ יום אחד דיוה"כ מכפר במקום אשם תלוי ואותו יום שאחר יוה"כ יודע הוא בעצמו שאתמול חטא והיום עדין לא חטא · אמר המעון הזה אילו היו מניחין לי הייתי מביא אפי' ביום שאחר יום הכפורים אלא אמר לי המתן כו' כדאמרן:

בא ישראל ואכל את הראשון · חייב דבשעה שאכל היו ב' חתיכות: ור' מחייב · דקסבר איקבע איסורא: אכל את הראשונה בשוגג ואת השנייה במזיד חייב · אשם תלוי על הראשונה שבשעת שגגה ב' חתיכות היו: את הראשונה במזיד ואת השנייה בשוגג פטור · דבשעת שגגה לא היה אלא חתיכה אחת: ור' מאיר מחייב · מ"מ דמעיקרא היו ב' חתיכות ואיקבע איסורא: והשני לא מן הדין · חייב דהא בשעת אכילתן לא היו ב' חתיכות: אלא שאם אתה אומר פטור השני קבעתה הראשון בחטאת · (שהיו א') [שהוא ודאי] כיון דהשני פטור ש"מ הוא אכל חתיכת השומן וחברו אכל חתיכה של חלב והחייב חטאת ואינו כן שאין יודע איזו אכל · ומני הא ספא : א"ר מן הדין ומן הדין הוא · דשני ליחייב דהא אית ליה איקבע איסורא מעיקרא : ואי רבנן · שני אמאי חייב : משום דלא איקבע ראשון בחטאת נימא לשני דפטור איתי חולין לעזרה · דאשם תלוי דידיה נמי הוי חולין דהא איהו פטור מקרבן : אמר רב אשי · האי דקא מייתי שני אשם תלוי אשם תלוי שלא מן הדין : א) ר' אליעזר היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום · הא"ל (וכך) דבין כך ובין כך מצי מייתי אמרינן ליה לשני אייתי אשם תלוי ואתני' אי אכל ראשון שומן הוא אכל חלב תיהוי ליה האי אשם לכפרה ואי לא נהוי נדבה : ר' אומר אומר אני כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת · כשאכל ספק חלב ונודע לו שספק חלב אכל וחזר ואכל ספק חלב ונודע לו שודאי חלב אכל כיון דבאחרונה היתה ידיעה ודאי מביא חטאת על כל אחת ואחת וכשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת: כאן שנה ר' ידיעות ספק מחלקות לחטאות · אע"ג דידיעות ראשונות ידיעת ספק הוו כיון דאחרונה ידיעה ודאי היא הנהו ראשונה דספק מחלקות נמי לחטאות ולהכי קאמר כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת: ורבא אמר ידיעת ספק אין מחלקת לחטאות כלל · אלא הכי קאמר הכי קתני כשם שאם היתה לו ידיעה ודאי בעלמא בין כל אחת ואחת מביא חטאת על כל אחת ואחת כך אם היתה לו ידיעת ספק מש"ה מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת אבל לא חטאות : ואת לא תסברא דידיעת ספק מחלקת לחטאות · אלא סבירא לך דידיעת ספק אינה מחלקת לחטאות וחטאת אחת מביא על ידיעה אחרונה ודאית א"כ אמאי מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת ותתניא כללו כו' : אלא משתה אכל כזית חלב לפני יוה"כ כזית אחר לאחר יוה"כ בהעלם אחד : ויוה"כ במקום אשם תלוי · כדתנן בפירקין בתרא חייבי אשמות תלויין אחר יוה"כ פטורין וכיון דבמקום אשם תלוי קאי האי יוה"כ הוי כידיעת ספק הכי נמי כיון דאמרת דידיעת ספק מחלקת הכי נמי דמביא ב' חטאות אמאי : הא בהעלם אחד אכלינהו · ובהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת : א"ל אביי מאן לימא לך דכי מכפר יוה"כ · במקום אשם תלוי אע"ג דלא מתידע ליה לבעלים דאכל דלמא הוא דמתידע ליה דספק אבל הוא דמכפר והכא לא אתיידע ליה : א"ל תרארא · עצל : הודע ולא הודע תנן · בפרקין קמא דשבועות שאר חייבי מיתות וכריתות הודע ולא הודע עשה ולא תעשה יוה"כ מכפר אע"ג דלא מיתידע ליה : מה אילו אכל כזית חלב שחרית ביוה"כ וכזית חלב במנחה הכי נמי דמחייב ב' חטאות (דמייתו) דמקצת יום שבינתים דיוה"כ דמכפר עליה במקום אשם תלוי וליהוי כספק ידיעה בנתים ולחייב ב' חטאות וק"ל דלא דבהעלם אחד הוו : אמר ליה אביי · ומנלן דיוה"כ דכל שעה ושעה מכפר דאפילו מקצת יום כלומר דליהוי ידיעת ספק דילמא לא מכפר עד דאיכא כולי יומא בלא חטא : א"ל רבא תרארא · הרי שבאת כו' דאפי' מקצת יום מכפר ולדבריך ליחייב ב' חטאות וכן נמי בין אכילה לשתיה אי אפשר דלא הוה שהות פורתא וכיפר עליה ההיא פורתא דיוה"כ במקום אשם תלוי קאי וקתני אין חייב כו' : אמרי כי אמר ר' זירא · ידיעת ספק מחלקת לחטאות לר' כדקאמר כאן שנה ר' והא דקתני אינו חייב אלא חטאת אחת רבנן הוא דלית להו ידיעת ספק מחלקת לחטאות : והא מדסיפא ר' היא דקתני שתה ציר או מורייס פטור · דאינו עשוי לשתיה אלא לטיבול ואינו משיב את הנפש הא שתה חומץ חייב דמשיב את הנפש אלמא רישא נמי ר' : אמרי לא סיפא ר' ורישא רבנן · ולא קשיא : אכל היום · מהקדש אכל למחר מהקדש או נתנה מהקדש היום ונהנה למחר או אכל היום ונהנה למחר או למפרע ואפי' מיכן ועד ג' שנים שלא השלים לשוה פרוטה עד ג' שנים : מנין שמצטרפין זה עם זה · לפרוטה ולמעילה ת"ל תמעול מעל ריבה : ואמאי · מצטרפין לחייבו קרבן מעילה הא הוה יוה"כ בנתיים וכיפר עליה יוה"כ במקום אשם תלוי וליהוי כספק ידיעה וניפא דספק ידיעה מחלקת ולא מצטרף איסורא ולא ליחייב קרבן מעילה: אמרי משום הכי מצטרף דלא מכפר עליה יוה"כ דכי מכפר על איסורא על ממונא לא מכפר · ואכל היום ואכל למחר ממונא הוי דמחייב קרן וחומש ואשם ואממונא לא מכפר : ואב"א כי מכפר יוה"כ אכולה שיעורא כגון אכל כזית חלב לפני יוה"כ והכא פחות מחצי פרוטה ופחות מחצי זית אכל לפני יוה"כ הילכך לא מכפר : וכן אמר ריש לקיש · כר' זירא ור' יוחנן כרבא : בשלמא לר' יוחנן · דמוקים לה דהוה ליה ידיעות ודאי בין כל אחת ואחת : היינו דקא תלי · ליה ר' בברייתא לאשם בחטאות דכשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כשיש ידיעה ודאי בינתיים כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת כשיש ספק ידיעה בינתיים : אלא לריש לקיש · דאמר דשנה ר' דידיעת ספק מחלקת לחטאות כדאמרן כשהי' ידיעת ספק בינתיים וידיעה ודאי בסוף חטאת באשם איבעי ליה למיתלא דבספק ידיעות פשיטא לן דמביא אשם תלוי על כל אחת ואחת והכי איבעי ליה למימר כשם שמביא אשם תלוי על כל ספק ידיעה כך מביא חטאת על כל ספק ידיעה כיון דידיעת ודאי היה בסוף הואל וסבירא ליה דידיעת ספק מחלקת לחטאות קשיא: הלך בראשון ולא נכנס למקדש והלך בשני ואח"כ נכנס למקדש חייב קרבן על כל הטומאה דממה נפשך טמא הוא דבשתיהם הלך : וכן הלך בראשון ונכנס · למקדש והלך בשני ונכנס חייב נמי ממה נפשך ובטומאת מקדש וקדשיו בעינן ידיעה בתחילה ובסוף והעלם בינתיים דכתיב בהו ונעלם ונעלם והוא ידע : הלך בראשון ונכנס למקדש ואח"כ הוזה · ביום ג' ושנה בשביעי וטבל ואח"כ הלך בשני ונכנס חייב שהרי נכנס ב' פעמים וממה נפשך או בפעם ראשון או בפעם שני טמא היה : ב) ור' שמעון פוטר · שאין שם ידיעה ודאי שאינו יודע באיזו כניסה היה טמא : ר' שמעון בן יהודה פוטר בכולן משום ר' שמעון ואפי' בקמייתא · בהדא כניסה אמאי ממה נפשך ידיעה ודאי של טומאה היא כשנכנס : אמר רבה הכא במאי עסקינן כגון שהלך בראשון ובשעה שהלך בשני שכח שהלך בראשון · ואחר כך נכנס למקדש דהכא מקצת ידיעה היא ולא כולה שכיון שהלך בראשון לא ידע שהוא טמא ודאי וכי הלך שוב בשני ושכח שהלך בראשון ולא ידע שהוא טמא ודאי : דת"ק סבר מקצת ידיעה ככולה ידיעה דמיא וחייב ור' שמעון סבר לא אמרינן מקצת ידיעה ככולה ידיעה ופטור : אמר מר הלך כו' ואמאי חייב הא לא הויא

ידיעה

א) עד כאן שייך לדף י"ח ע"א ב) עד כאן שייך לדף י"ח ע"ב

*) דברי רבינו אלו אינו מובן דלכאורה פשוט דהטעם דרבנן משום דבעינן מלות או דבעינן דיסי' איקבע איסורא אבל הטעם שכתב רבינו משום דלא הוי זדונו כרת המוה דה"כ בחתיכה מעתי החיכוה נמי וע"כ דהכוונה הוא דבעינן שיאכל דבר שבל וודאו איכא כרת ודבר נ"ע ·

נושא (מאיר)
הסבר מה' התנאים
באמקרה של ב' שבילין ולא
נודע איזה מהן טמא
ואיזה טהור והלך בא' מהן
וטיהר את עצמו ואחר
הלך בשני ונכנס
למקדש

נושא
ב' איסורים שונים
לפניו ושגג בא' וחייב
חטאת ואינו יודע על
איזה מהן עבר
מבנה
דעות המסבירים
ר"א ור' יהושע
לא נחלקו / על מה
נחלקו

תורה אור

מתעסק דמאי: אי דחלבים ועריות חייב (א) דאמר רב נחמן אמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה ואי מתעסק בשבת פטור מאי טעמא מלאכת מחשבת אסרה תורה. לרבא משכחת לה כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, לאביי משכחת לה כגון דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר דאיתמר נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור מאי טעמא דהא לא איכוון לשום חתיכה, לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אביי אמר חייב דהא איכוון לשום חתיכה רבא אמר פטור דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא: רבי יוסי אומר לא נחלקו כו': תניא אמר להן רבי יוסי דקדקתם אחרי מאי אמרי ליה דאמר להו דקדקתם אחרי? הכי א"ל הגביה בין השמשות מהו? אמר להו דקדקתם אחרי, ונימא להו מקצת הגבהה היתה מהיום ומקצתה למחר? הכי נמי קאמר להו דקדקתם אחרי ולא העליתם בידכם כלום, ולרבי יוסי גמר מלאכה לרבי אליעזר פטור, הא שמענא ליה דמחייב דתנן רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב. אמר רב יוסף רבי יוסי אליבא דר"א הכי מתני רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ושנים על האריג חייב: א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי: תניא א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי שנאמר כי תחטא ולא ידע פרט לזה שידע שחטא, אמר לו ר"ש זהו שמביא אשם תלוי שנאמר ועשה ולא ידע וזה לא ידע במה עשה, אבל ספק אכל חלב ספק לא אכל צא ושאל עליו אם מביא אשם תלוי אם לאו. מאי הוי עלה? ת"ש חטא ולא ידע במה חטא, או ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי. מאן שמענא ליה דאמר חטא ואין ידוע במאי חטא מביא אשם תלוי ר"ש וקא תני ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי שמע מינה ס"ל לרבי שמעון ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי: ר' שמעון שזורי ור"ש אומר לא נחלקו כו' (אם כן מה ת"ל פרט למתעסק): אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, איתיביה רבא לרב נחמן והא תינוקות דכי מתעסק דמי ותנן מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר עד כאן לא פטר רבי יהושע אלא משום דקסבר טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה פטור אבל בדבר דלאו מצוה אפילו רבי יהושע מחייב? אמר לו הנח לתינוקות שהואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה חייב. איתיביה רב יהודה לשמואל ר' יהודה אומר אפי' מתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים, ענבים וליקט תאנים, שחורות וליקט לבנות, לבנות וליקט שחורות, ר"א מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר, והא הכא מתעסק הוא ורבי יהושע נמי לא קא פטר אלא מן מינא למינא אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב? אמר ליה שיננא שבוק מתני' ותא אבתראי הכא במאי עסקינן כגון שאבד מלקט מלבו נתכוון ללקט ענבים ושכח וסבור תאנים בעינא והלכה ידו על הענבים דרבי אליעזר סבר הרי נעשה (כוונתו) ורבי יהושע סבר הרי לא נעשתה כוונתו ומחשבתו

מתיב

א) שבת קכ: [לעיל יז: ב) שבת קלז: פסחים עב: ג) [ברכות לו: וש"נ ועמ"ש על גליון חגיגה טו: בס"ד]

רש"י

מתעסק בחלבים · יז] כגון חלב ושומן לפניו וידע שזה חלב וזה שומן ונתכוון לאכול שומן והביא ידו למקום אחר והלכה ידו אל החלב ואכלו אי נמי חלב וחלב לפניו וסבור שהוא שומן ונתכוין לאכול חתיכה זו ואכל את זו ולא דמי לשוגג, דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבור שהוא שומן יח]: מתעסק בעריות · כגון נתכוון לבוא על אשתו נדה וסבור שעדיין טהורה היא, אחותו ואשתו לפניו ונשמטה אשתו ולא ידע ובאה אחותו במקומה, ולא דמי לשוגג, דשוגג כגון שנתכוון לזו עצמה וסבור שהיא אשתו: אלא מתעסק (ב) בשבת · להכי אתא קרא למיפטריה מתעסק בשבת מפרש לקמיה: מלאכת מחשבת · שחשב ונתכוון למלאכה זו עצמה: משכחת לה · מתעסק בשבת כגון שנתכוון כו': להגביה · פטור לדברי הכל דהאי מתעסק הוי דלא נתכוון לשום חתיכה: דקדקתם אחרי · כלומר נצחתוני וקפחתוני: הגביה חפץ בין השמשות · שבין שבת ליום הכיפורים כדי להוציאו דלהגבהה חייב מיד שיש הגבהה שהיא הוצאה כגון שהיא סמוך לרשות הרבים והוא עומד ברשות הרבים מהו היכי מצית למימר התם מקצתה היום ומקצתה למחר: דקדקתם אחרי · ודקדקתם לנצחני ולא העליתם כלום דאיכא למימר נמי מקצת הגבהה היום ומקצת הגבהה למחר: ולר' יוסי · נהי נמי דמקצתה היום ומקצתה למחר כ] (הא) גמר מלאכה הוא אמאי קאמר "לדברי הכל פטור" והא שמעינן ליה לרבי אליעזר דמחייב: ושנים על האריג · כל השיעור הוא זה ובתחלה היינו טעמא דבעי שלשה משום דסתרי דשנים אין מתקיימין, אבל הכא איכא למימר חציו היום וחציו למחר: כי תחטא ולא ידע ואשם · גבי אשם תלוי כתיב: מאי הוי עלה · דספק אכל ספק לא אכל אליבא דר"ש: חטא ואינו יודע במאי חטא · כגון חלב וטהר לפניו ולא ידע איזו מהן אכל או ספק חטא או ספק לא חטא כגון שומן וחלב לפניו: תינוקות היינו מתעסק · שנתכוון למול את זה ומל את זה, ושוגג כגון שהיה מתכוין לזה עצמו אבל סבור שנולד בשבת: בדבר דלאו מצוה · כגון נתכוין לתאנה זו ולקט את זו: מקלקל בחבורה חייב · דהכי אמרינן בבבא קמא בפרק המניח את הכד (דף לד:) כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר: אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב · כא] והא אמרת מתעסק בשבת פטור דמשמע בסתם ואפילו בחד (ג) מינא: כב] אפילו ר' יהושע מחייב · כג] דלאו מתעסק הוא שהרי ללקיטת תאנים נתכוון וליקט תאנים אף על גב דאביי ורבא לא פטרי במתעסק אלא במתכוין להיתר כגון לחתוך את התלוש כד] אבל שמואל אפי' במתעסק באיסור פטר מדנקט הש"ס למילתיה מלאכת מחשבת אסרה תורה משמע שיתכוין כה] (כו): ותא בתראי · תריץ שותי דמתעסק פטור והכא לאו מתעסק הוא דהואיל שנתכוין אותה ליקט ומאי טעמא פטר רבי יהושע כגון שאבד מלקט מלבו מחשבה ראשונה של לקיטה אבדה מלבו ושכחה כגון שנתכוין ללקט ענבים ושכח וכסבור תאנים בעינא והלכה ידו על הענבים וליקטן בלא מתכוון הרי נעשית בקשתו שלענבים היה (ד) צריך ס] [אבל לא נעשית מחשבתו] שבשעת לקיטה חשב על התאנים ועכשיו נמצא שלא נעשית מחשבתו, ולהכי תרוייהו בעינן בקשתו ומחשבתו כו]:

מאן

תוספות

לשון התוספות דלאיתמר נתכוין להגביה התלוש וחתך המחובר · לפי מה שפירשנו צריך לומר ועלה בידו מחובר אותו עצמו כח] שמתכוון לו דאי חתך מחובר אחר אמאי נקט מתכוון לתלוש אפי' נתכוון למחובר פטור כמו ההיא דשתי נרות ונתכוון לכבות את זו וכיבה את זו ורבינו שלמה לא פירש כן כט]: דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא · ואם תאמר שוגג נמי דכל התורה כולה לא מתכוון לאיסור ויש לומר בכל התורה כולה כשאומר מותר הוא בשוגג בדבר שהוא ידוע לו שהוא איסור אבל הכא מתכוון לדבר שהוא היתר לכולי עלמא אם היה כפי מה שהוא סבור ולכך פטור משום דהוי מתעסק: אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב ל] · לכך פריך לשמואל ולא פריך לאביי ורבא דלעיל משום דלשמואל איירי בהכי במתכוין לאיסור לא] ומיפטר מטעם מלאכת מחשבת אבל לאביי ורבא לא פריך משום דאינהו לא איירו בהכי אלא איירו שנתכוון להיתר דפטור מטעם בה פרט למתעסק דהכי סוגיא דלעיל: הכא במאי עסקינן שאבד מלקט מלבו · כגון שנתכוון כו' ובהא פליגי ר' אליעזר ורבי יהושע כדמפרש הש"ס ויחא עתה דלא פריך הא בחד מינא חייב דכוותיה בחד מינא קמיירי כגון שנתכוון ללקט תאנים הללו ושכח וכסבור תאנים אחרים בעינא שהם מצד אחר והלכה ידו על התאנים הראשונים ומשום הכי חייב כיון דמעיקרא להתאנים הללו נתכוון דהא דפטור מטעם מלאכת מחשבת בנתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר מיירי שלא אבד מלקט מלבו שלא נתכוון מעולם [אלא] לאותו מחובר הראשון:

עין משפט נר מצוה

כב א ב מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה ז :

כג ג מיי' שם פ"ז הל' יא :

כד ד מיי' פ"א מהל' שבת הלכה יח וכחכמים : רס"ק וע"ש

[סנהדרין סב: ביצה יג: חגיגה י: ב"ק כו: ס' זבחים מו']

כה ה מיי' פ"ח מהל' שגגות הל' א :

כו ו מיי' שם פ"ב הל' ח :

כז ז מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ט :

מסורת הש"ס

[סנהדרין סב]

[לפירש"י צ"ל אלא מתעסק וכו' בגנ"ס]

שבת עב:

שיטה מקובצת

א] עיין בחדושין : ב] בשבת פטור דהא אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה מתעסק בשבת פטור מ"ט : ג] פטור · ס"י נ"א דהי איכוין לחתיכה דתלוש איכוין: ד] דאיסורא אמר ר' יוסי לא תיבת אומר נמחק : ה] עי' בחדושין: ו] תיבת פטור נמחק : ז] שזורי ור"ש אומרים לא: ח] מתיבת א"כ עד תיבת אמר ר"נ נרשם על כל תיבה קו להורות כי יתר הוא לפ"ד : ט] עי' בחדושין : י] חייב עי' תוס' (שבת דף עב) : יא] אמר ר' יהודה אפילו · תיבת אומר נמחק : יב] הכא דמתעסק הוא : יג] ותא אבתראי הכא: יד] מלבו כגון נתכוין : טו] נעשתה בקשתו ורבי יהושע כו' לא נעשתה בקשתו ומחשבתו : טז] כגון חלב כו' עד אל החלב ואכלו ולא דמי לשוגג כו' · גליון וכן פי' מתעסק דעריות ובחנם פי' כן דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבור שהוא שומן וה"ה דמצי למימר דשוגג והוא אומר מותר דהוי שוגג כו' · גליון ע"כ : יז] שומן · גליון ועוד יש לפרש שוגג היינו אומר מותר לאכול חלב דהוי שוגג בכל התורה כולה חוץ מלענין גלות דפריבא בשגגה כתיבא · תוס' כת"י : יח] טהורה היא · לא הבנתי זה הלשון דהיינו נתכוין לחתיכה עצמה של חלב וסבור שהוא שומן שאמר רש"י לעיל שהוא שוגג וכך היה לו לומר אשתו טהורה ואחותו עמו בבית ומכוין לבא על אשתו תשמטה אשתו ולא ידע ובא אחותו במקומה א"נ אשתו נדה ואחותו עמו בבית ונתכוין לבא על אשתו ובא על אחותו והיינו דומיא דמתעסק דחלב דפי' רש"י בעצמו לעיל : כ] למחר הא גמר אות ו' נמחק : כא] מחייב דלאו מתעסק הוא שהרי ללקיטת תאנים נתכוין וליקט תאנים ואת אמרת מתעסק בשבת פטור דמשמע בסתם ואפילו בחד מינא ובס"א אינו : כב] תיבות אפילו ר' יהושע מחייב נמחק : כג] מתיבת דלאו מתעסק עד תיבת אע"ג אין זה מקומן ושייך למעלה [ועי' באות כא] : כד] תיבת אבל נרשם קו למעלה להורות כי הוא יתר : כה] שיתכוין לגו הס"ד ותיבת כו נמחק : כו] צריך אבל לא נעשה בקשתו ומחשבתו שבשעת: כז] ומחשבתו אבל מתעסק אחר כגון דנתכוין מחובר זה וליקט את זה אפילו בצד זה פטור לד"ה אפילו לר' אליעזר שהרי לא נעשית בקשתו שמעולם לא נתכוין לאותו מחובר שליקט · כך יש בגמרא ישנה בגליון תוס': כח] עצמו שנתכוין לו אות מ' נמחק : כט] כן דמשמע ליה דר"י מיירי מתעסק ממש דפטר ר' יהושע בב' מינין אפילו מתעסק בדבר אסור ותמהני אם פטר ר' יהושע דלכאורה מחייב וא"כ למה נאמר כו' פי' בדבר שהוא אסור שמותר כגון להגביה את התלוש וחתך את המחובר או מתכוין לאיסור נמי אם מתכוין לכבות והדליק והוו ב' שמות ודוקא בחושב ב' מינים דהוו שניהם שם אחד יכול להיות דר' יהושע מחייב כן היה אומר ר' יהודה והא דלא אותיב תלמודא ממילתא דר"ש משום דמצינו לדחות באבד מלקט מלבו אבל מילתא דר"י משתמע מפי דמיירי במתעסק בזו ועלתה בידו אחרת ומוקי לה תלמודא בלא מתעסק אבל מלקט בלבו דמתחילה מתכוין במה שהוא עושה בסוף : ל] מחייב ואת אמרת מתעסק בשבת פטור דמשמע בסתם ואפילו בחד מינא ואע"ג דאביי ורבא לא פטרי מתעסק אלא במתכוין להיתר שמואל אפילו מתעסק לאיסורא פטר ע"כ לשון הקונטרס וקשה שהרי אפילו במתכוין לאיסור פטרי כמו בההיא דשתי נרות דולקות כדפירש לעיל אלא נראה לכך : לא] לאיסור דמיפטר מטעם אות ו' נמחק :

רבינו גרשום

ידיעה · ודאי : אמר ריש לקיש הא מני ר' ישמעאל היא · דאמר בפ' קמא דשבועות דלא בעי ידיעה בתחלה והילכך אפי' אם לא הוה ידיעה כלל חייב : ור' יוחנן אמר אפילו תימא רבנן · דבעו ידיעה בתחילה ובסוף [ה"מ] הוי חייב דקסבר כאן לענין טומאה עשו ספק ידיעה כידיעה ודאי הילכך חייב : קס"ד כאן עשו וה"ה לכל התורה כולה א"כ קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא דריש לקיש אדריש לקיש · קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דהכא אמר ר' יוחנן ספק ידיעה כידיעה ודאי הוא והתם בספק חלב[אמר] דספק ידיעה אינה כידיעה ודאי ואינו חייב חטאת בעל ידיעה ודאי אלא אשם בעל ידיעה ספק : וקשיא דריש לקיש אדריש לקיש דכיון דא"ר ריש לקיש דר' סבר דידיעת ספק מחלקת לחטאות אמאי מוקים הא דשבילין דחייב כר' ישמעאל לוקמה כרבי : בשלמא דר' יוחנן אדר' יוחנן לא קשיא · כאן גבי קדש הוא דעשו ספק ידיעה בתחלה כודאי ידיעה דידיעה תחלה דקודש ומקדש לא אשכחן בהדיא אלא מכללא אתו כדאמר תעלם מכלל שידע הלכך כיון דלא כתיבא ידיעה בהדיא משום הכי אפילו בידיעת ספק נמי סגיא וחייב אבל בכל התורה דבהדיא כתיב ידיעה או הודע אליו משום הכי בעינן אי אית ביה ידיעת ודאי חייב אי לא לא : אלא לר"ל קשיא ארמוקים להך כר' ישמעאל לוקמה כרבי : הכי נמי דמצי מוקים לה כרבי : אלא הא קמ"ל דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה · ומאי קמ"ל מתניתין היא בשבועות דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה : דתנן ונעלם ממנו ונעלם ממנו ב' פעמים אחד לחייב על העלם טומאה ואחד לחייב על העלם מקדש וקדשיו · דהא מאן דבעי ידיעה בתחלה מנעלם ממנו דכתיב תרי זמני נפקא ליה כדאמר לעיל ונעלם והוא ידע ונעלם: איצטריך לאשמועינן דסד"א דתימא כי לית ליה לר' ישמעאל ידיעה בתחלה מקראי כדאמרינן דקא מפיק להו להעלם מקדש וטומאה אבל מגמרא מסברא אית ליה קמ"ל ר"ל דלית ליה : שבת ויוה"כ · כגון שחל יום הכפורים באחד בשבת ועשה מלאכה בין השמשות בט"ש או על העושה מלאכה ואין ידוע מעין אי זו אב של מלאכה עשה או מעין אי זו תולדה של אב מלאכה עשה : מה נפשך וכו' · היינו טעמא דר' אליעזר דמחייב חטאת ממה נפשך : ור' יהושע פוטר · משום דכתיב אשר חטא בה עד שיודע במה חטא : פרט למתעסק · שמתעסק בהן לצורך דבר אחר ובא לידי איסור שלא בכוונה : א)מתעסק במאי אי בחלבים ובעריות · כגון כסבור רוק הוא ובלעו והיה חלב · ובעריות כגון שנפל מן הגג ונתקע · האי חייב הוא שכן נהנה · אלא פרט למתעסק בשבת בדבר היתר ובא לידי איסור שלא מדעתו דפטור · דמלאכת מחשבת אסרה תורה · דכל מלאכות ילפינן ממשכן ובמשכן כתיב מלאכת מחשבת · פרט למתעסק בדבר אחר · והיכי דמי מתעסק דשבת פטור · לרבא ואביי דפליגי במסכת שבת : לרבא · כגון שנתכוון לחתוך שום מאכל תלוש וחתך מחובר שלא נעשה מחשבתו : תנא בברייתא · אמר להן ר' יוסי לחכמים דיקדקתם אחרי והשבתתני תשובה נצחת : הכי אמרו ליה · והכי אהדרו לדבריך שאתה אומר מקצת מלאכה עשה היום ומקצת למחר ופטור דלא עשה מלאכה שלימה ביום אחד הגביהה בין השמשות מהו כגון שהיה עומד ברשות היחיד והגביה חפץ בין השמשות ברשות הרבים דמשעה דאגבהיה חייב לטעמיה דמאן דאמר דלא בעי עקירה צורך הנחה אלא אגבהיה הויא אב מלאכה גמורה והגבהה אפשר להיות כהרף עין וליכא למימר מקצתה היתה היום ומקצתה למחר והלכך אמר להן דקדקתם אחרי והשבתוני ואיכא דאמרי הגבהה בין השמשות במכה בקורנס על הסדן בההיא הגבהה אהדרוה דהויא מאבות מלאכות ואין בה שהות : תימא להו והא הגבהה נמי הוה מקצת היום כגון דהגבהה הוה היום והכאה בסדן למחר הא קא סבר ר' יוסי בין השמשות כהרף עין : הכי נמי קאמר להו · ודקדקתם אחרי דקאמר דאין בדבריכם כלום : ולר' יוסי גמר מלאכה לר' אליעזר · הא שמענא דמיחייב דקאמר ואחד על האריג חייב דהיינו גמר מלאכה והכא נמי בהגבהה דבין השמשות ליחייב על גמר מלאכה דגמר מלאכה הויא ביום אחד ואמאי פטר ר' יוסי :

א) עד כאן שייך לעמוד הקודם

אמר

הגהות הב"ח (א) גמ' אי דחלבים ועריות חייב שכן נהנה אלא מתעסק דשבת פטור דאמר רב נחמן אמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה המתעסק בשבת פטור מ"ט מלאכת מחשבת כצ"ל : (ב) רש"י ד"ה אלא מתעסק דשבת וכו' דשבת מפרש : (ג) ד"ה אבל בחד וכו' בחד מינא ומשני דכאן אפילו רבי יהושע כצ"ל וכד"א : (ד) ד"ה ותא בתראי וכו' שלענבים היה צריך בזה פוטר שבשעת לקיטה :

נושא
להסביר הא דקתני בה"ל ... מתעסק - נפטור.
מה בא"י שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר
אביי - חייב
רבא - פטור

נושא
שיטת ר' יוסי בענין לצורך מלאכה בין השמשות שבין שבת ליוה"כ

נושא
שיטת ר"ש לגבי אשם תלוי
1- חטא ולא ידע במאי חטא
2- ספק אכל חלב ספק לא אכל

נושא
דינו מתעסק:
1- מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה
2- מתעסק בשבת פטור - מלאכת מחשבת אסרה תורה

קושיות על שמואל דמתעסק בשבת פטור

לפענ"ה: אבד מלקט מלבו יותר קרוב לחיוב מאשר מתעסק